

# International Program in Scenography I Before/After

Raluca CÎRCIUMARU

## O CĂLĂTORIE SPRE SCENOGRAFIA DE AZI DE IERI DE MÂINE

Scenografia dă suflu spațiului; în acest spirit s-a desfășurat și International Program in Scenography, inițiativă aflată la a doua ediție, organizată de Organizația Internațională a Scenografilor, Tehnicienilor și Arhitecților de Teatru – OISTAT și PETEC de Cultură, găzduită de Teatrul de Stat Constanța și de Primăria Ovidiu la Castrul Roman din Ovidiu. Pe o piatră de temelie a istoriei locale, spațiul a constituit melanjul ideal de trecut și contemporaneitate – printre amfore și ruine, dar recent modernizată și cedată în totalitate participanților în perioada 1-10 septembrie 2023. În acest spirit, tematica de *Before/After* a funcționat în straturi, dialectic, împărțită între artefact antic și creație acum, aici.

Într-un spațiu sigur (până la urmă, construit de scenografi buni) și fără presiune, studenți și tineri artiști de pe spectrul scenografie – lighting design – sound design – regie de teatru din diferite colțuri ale lumii au lucrat împreună multicultural și aplicat pentru a crea instalații noi. Printre aplicanți s-au numărat și o mână de actori și performeri de origine română și germană, pentru ca instrumentele folosite în creațiile propuse să nu se rezume la corpuri inerte, materiale și texturi, ci să includă și componenta umană acolo unde este nevoie. Astfel, România, Hong Kong, Germania, Statele Unite ale Americii, Canada și Taiwan și-au dat ca punct de întâlnire litoralul constănțean.

Programul a constat într-o parte de atelier, susținută de fiecare dintre cei șapte mentori internaționali: Nic Ularu, scenograf de origine română, profesor universitar de design la Universitatea din South Carolina; Bacchus Lee și Billy Chan, profesori la Academia de Arte Performative din Hong Kong; Jean-Guy Lecat, scenograf, arhitect și artist plastic francez care a colaborat cu Peter Brook; Viorica Petrovici, scenografă de teatru și film, și profesor asociat la UNATC și UNArte București; Pavel Dobrzycki, scenograf, pictor, arhitect și pedagog al Academiei de Arte Frumoase din Varșovia; respectiv Marina Raytchinova, scenografă, profesor asociat de scenografie, design de interior și costume la Academia Națională de Artă din Sofia. Sub această tutelă, primele zile au marcat o serie de ateliere de creație, coordonate de mentori, pentru a familiariza grupul atât cu spațiul de lucru, cât și cu o muncă colaborativă care transcende bariera de limbă și experiențele culturale. Scopul acestui demers este crearea de insta-

**2** Instalația *Unearth Me*  
de Paul (SUA, spatial designer)  
foto OISTAT Romania



lații, în echipă, care urmează să facă din Castrul Roman de la Ovidiu un spațiu imersiv, conectat deopotrivă la prezent, trecut și viitor. Menite să ilustreze evoluția și schimbarea în timp, propunerile au avut parte de „mână liberă”, dar și de îndrumarea aplicată a profesioniștilor implicați.

„Scenograful ar trebui să fie liber – liber cum ați fost voi în zilele acestea – și să creeze, dar înainte, trebuie să învățăm limbajul”, explică Viorica Petrovici înainte de a propune întoarcerea la o unealtă de bază a artistului în scenografie: desenul. Înarmați cu creioane grafit, coli albe și inspirație, au pornit de la forme abstracte și și-au îmbinat, între ei, ideile. Mai apoi, jocul cu pânze enorme de bumbac și în a conturat în mod inedit și diferit spațiul deja existent. Participanții au creat un cocon cu hamace de zâne și o axă temporală, în tensiune, ca un labirint care le intersecta corpurile.

În cazul atelierului coordonat de Bacchus Lee, s-a pornit de la conturarea unei povești, a ceva fluid din baza unui material concret, în parametrii de plastic și lemn ai meselor și scaunelor oblige – iar scaunele au devenit, pe rând, zei ai diferitelor confesiuni religioase, rechini și piloni ai statutului social. Jean-Guy Lecat le-a lansat provocarea de a-și imagina că sunt rătuște de cauciuc, care experimentează pentru prima oară liberul arbitru, și să creeze un spațiu și un moment care să înfățișeze acest lucru. Pavel Dobrzycki le-a pus la dispoziție o serie de materiale, măști și salopete din care să conceapă costume-instalații. Ghidați de Marina Raytchinova, au reîmprospătat – atât ca funcție, cât și ca aspect – amforele supradi-mensionate, expuse pe situl arheologic.

Pe cât de diferite și de interactive au fost temele de lucru, provocând noi moduri de a percepe perimetrul în care urmau să își construiască proiectele, pe atât de original și de „în afara cutiei” au acționat studenții. Cu intensitate de *bootcamp*, dar cu deschidere și o atmosferă blândă și productivă de învățare, au reușit să privească spațiul și costumul ca extensii ale corpului: practice, necesare, mobile și în continuă schimbare. Mai mult, conform temei, lucrările lor au ajuns să conțină, să întrepătrundă și să facă trecerea de la vechi la nou.

În fază incipientă, fiecare participant a prezentat propunerea cu care a aplicat la proiectul OISTAT România, urmând să se creeze legături pe baza afinităților, abilităților și intereselor fiecăruia. În urma studiului spațiului, a legăturilor care s-au format natural între aceștia, dar și a ideilor care au reieșit din cele șase exerciții propuse de mentori, au fost vehiculate șapte instalații. Între *performance art*, traseu vizual de tip labirint, artă vizuală și parcurs muzical, scenografii și designerii și-au unit forțele, au permutat concepte și propuneri până au început să construiască pe bazele spațiului îmbibat de istorie, dar pregătit pentru un suflu proaspăt.

Conceptul de *Before/After* a funcționat în întregul parcurs; felul în care persoanele prezen-

te s-au mulat unele pe altele, au experimentat și au încercat și reîncercat a modelat progresiv terenul de lucru. Din etapa de încercări, rămân ecouri puternice în sfaturile mentorilor: „cu cât este mai simplu, cu atât este mai bine – și trebuie să aibă o semnificație”, sfătuiește Nic Ularu. „Nu vă plafonați în ideile cu care ați pornit în forma lor actuală, încercați să le combinați, să adunați ceva din fiecare pentru a pune bazele a ceva nou”, tot profesorul Universității din South Carolina le sugerează tinerilor participanți aflați în plină căutare. În sistem de masă rotundă, ideile propuse au fost discutate. Sugestiile mentorilor au venit în ajutor: au deconstruit și apoi stabilizat, au plasat întrebări și au intuit răspunsuri la care studenții urmau să ajungă, singuri, mai târziu.

„O idee poate fi dezvoltată, o formă fixă nu prea. E opusul teatrului. Tinerii se grăbesc uneori să sară în forme”, sunt cuvintele lui Jean Guy-Lecat, care i-a îndreptat pe scenografi să experimenteze întâi cu imaterialul, înainte de a intra în concret și de a se limita la creația fizică. Această formulă de dialog continuu – care a îmbinat îndrumarea și ajutorul oferit de specialiști cu libertatea totală, anunțată încă din prima zi – a fost încurajată și demonstrată cu fiecare ocazie de scenograful Adrian Damian, președintele Centru-lui Român OISTAT și coordonator al programului.

Rezultatul final a fost încununat de o gală cu invitați de seamă din industria teatrului și din presă, moment în care Castrul Roman din Ovidiu a devenit scena instalațiilor, desfășurate pe întreg situl, interacționând cu acesta în formulă simbiotică. Într-o expunere care nu a neglijat nici noile adăugiri (culori vii și texturi fragile și efemere, precum pânza, plasticul, cauciucul – dar și componenta de performance live), nici pietrele și lutul vechi de peste o mie de ani, gala *Time Shift* a oglindit trecerea timpului și expresia umană asupra unui spațiu în aer liber, azi și ieri.

Lucrările participanților au adus dinamică, viață și contemporaneitate unui loc-relicvă, conservat în mod impresionant, dar cu potențial de extindere și spre viitor. Într-un context social și vesel, îmbibat cu muzică și imagini din toate etapele de lucru, briza de septembrie a litoralului și-a jucat propriul rol ambiental și a însuflețit întregul castru. Iar acest proiect laborator a adus laolaltă creatori din medii atât de diverse și domenii conexe, ce le-a oferit prilejul de a colabora, de a schimba experiențe și de a materializa opere într-un cadru atât de inedit, sub îndrumarea unor profesioniști de talie internațională.

Ce înseamnă un astfel de program pentru scenografia românească tânără? O deschidere în direcții proaspăt-găsite și regăsite, o conectare cu planul internațional, o oportunitate de a descoperi și întrebuița repere noi, dar și moduri de a privi reperele deja existente într-o lumină nouă. Astfel, *Before/After* nu rămâne doar un raport cronologic, ci și un binom care coexistă și relaționează, un fir roșu imaterial care conduce spre noi materialități.